

DOI 10.57589/sr1.v70i4.4084

UDK 81'367.625=163.6=161.1

Mladen Uhlik

Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani;
ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša
mladen.uhlik@ff.uni-lj.si

Polina Bičkova

Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani
pb82928@student.uni-lj.si

DELATI IN POČETI Z VIDIKA KONTRASTIVNE RABE IN SLOVARSKÉ UPORABE¹

Prispevek obravnava osnovne glagole, ki označujejo delovanja in dejavnosti v slovenščini in ruščini. Primerjani so slovenski glagoli *delati*, *narediti*, *početi* z najpogostejšimi ruskimi ustreznici *работать*, *делать*, *сделать*. Večpomenskost obravnavanih glagolov je posebej analizirana z vidika slovnice zgradb, konkretni pomen se pri širokopomenskih glagolih aktualizira šele v posamičnih zgradbah.

Ključne besede: glagoli delovanja in dejavnosti, konstrukcijska slovnica, večpomenskost, oslabljeni pomen, slovenski jezik, ruski jezik

The article deals with basic verbs denoting actions and activities in Slovenian and Russian. The Slovenian verbs *delati* 'to do, to work', *narediti* 'to do, to make' and *početi* 'to do' are compared with the main Russian equivalents *работать* 'to work', *делать* 'to do, to make', *сделать* 'to do, to make'. The polysemy of these verbs is considered from the point of view of constructive grammar since the specific meanings of highly polysemantic verbs are only actualized in individual constructions.

Keywords: verbs of activity, construction grammar, polysemy, semantic bleaching, Slovenian, Russian

1 Uvod

Prispevek se omejuje na obravnavo temeljnih glagolov, ki se v slovenščini in ruščini povezujejo s pomenskim poljem delovanja, opravljanja dela in dejavnosti.

V slovenščini ima temeljni glagol *delati* dva osnovna pomena, ki sta razvidna iz dveh ruskih ustreznici:

¹ Prispevek je nastal v okviru raziskovalnega programa Slovenski jezik v sinhronem in diahronem razvoju (P6-0038), ki ga financira ARRS.

- (1) slvn. *Od leta 1998 delam na oddelku za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.*
 rušč. *С 1998 года я работаю на географической кафедре гуманитарного факультета Люблинского университета*
- (2) slvn. *Če že delamo sendviče, jih bomo naredili s kakšnim lahkim namazom.*
 rušč. *Раз уж мы делаем бутерброды, мы их сделаем с какой-нибудь легкой пастой.*

V zgledu (1) se neprehodni nedovršnik *delati* uporablja v pomenu 'zavestno uporabljati duševno ali telesno energijo' (SSKJ2).² ki se v ruščini izraža z nepremoprehodnimi glagoli *работать, трудиться*. Tovrstni neprehodni glagoli označujejo potekajoča dejanja brez notranje meje in zato v slovenščini in ruščini nimajo vidskega para; tudi z dodajanjem predpone *no-* ruska glagola pridobivata delimitativni pomen, ki označuje omejeno časovno trajanje procesa: *поработать/потрудиться* 'delati nekaj časa'.

Zgled (2) kaže na rabo preopreprehodnega glagola *delati*, ki mu ustreza ruski sorodni glagol *делать*. Ta glagola imata več tako konkretnih (2) kot abstraktnih (3) pomenov, ki bodo v nadaljevanju podrobneje predstavljeni.

- (3) rušč. *Мы не особо торопились. Часто делали перерывы.*
 slvn. *Nismo hiteli, pogosto smo delali premore.*

Premoprehodni glagol tako v ruščini kot slovenščini označuje potekajoče dejanje z notranjo mejo, ki predvideva rezultat dejavnosti izražen s premim predmetom, npr. *delati sendvič* oz. *делать бутерброд*. Prav zato preopreprehodni glagol pozna vidski par, pri katerem dovršnik označuje, da je notranja meja (rezultat) dosežena: doseženje rezultata se v tem primeru v slovenščini izraža s posebnim dovršnikom *narediti*,³ medtem ko se v ruščini dovršnik tvori s predpono *с-* (*сделать*).

Prehodni glagol *delati* se v slovenščini delno prekriva z nedovršnim glagolom *početi*, ki se redkeje uporablja in je pomensko precej bolj omejen ter je v rabi zgolj v zgradbah⁴, ki bodo v nadaljevanju izpostavljene. Slvn. *početi* nima posebne ustreznice v ruščini, najpogosteje se prav tako kot slvn. *delati* prevaja z *делать*.

- (4) slvn. *Kdor počne take stvari, ne bi smel biti zdravnik.*
 rušč. *Тот, кто делает такие вещи, не должен быть врачом.*
- (5) slvn. *Kaj naj počnem s kolesom, če se z njim ne znam voziti?*
 rušč. *Что мне делать с велосипедом, если я не умею на нем ездить?*

² Večina etimologov je enotna, da je glagol **dělati* izsamostalniški glagol na -ati, ki je izpeljan iz samostalnika **dělo* (ЭССЯ IV, 1977: 231–232), kar priča, da je glagol izhodiščno povezan z delom oz. duševnim in telesnim trudom.

³ Slovenski glagol *narediti* etimološko izhaja iz **rěditi* 'delati', izsamostalniškega glagola povezanega z **rědъ* 'delo' s prvotnim pomenom 'red, vrsta' (Snoj 2016: 460).

⁴ Termin *zgradba* uporabljamo tako, kot ga pojmuje *Konstruktivska slovnica* (Construction Grammar), jezikoslovna smer, ki so jo v zadnjih desetletjih razvijali Charles Filmore in njegovi učenci. Zgradba se tu razume kot večbesedna zveza, ki vsebuje spremenljive dele in ima pomen, ki ni neposredno izpeljan iz pomenov njenih sestavin (o tem gl. tudi Rakhilina, Uhlik 2020).

Glagol *početi* je v slovenščini najverjetneje pridobil pomen delovanja pod vplivom nem. *anfangen* (po ustnem posvetu z M. Snojem). Prav ta nemški glagol ima namreč dva osnovna pomena: faznega, ki označuje začetek dejanja, in tistega, ki ustreza sodobnemu pomenu slvn. *početi* in se približuje glagolu *delati* (za podrobneje gl. *Duden*). Pomenski premik 'začeti' → 'začeti delati' → 'delati, početi' se je najbrž zgodil pod vplivom pomenskega razvoja v obveznostnonaklonskih/deontičnih vprašanjih (6) ki se lahko uporabljajo tudi kot retorična vprašanja. Sprememba pomena faznega glagola je v tovrstnih kontekstih značilna tudi za poljščino, češčino in slovaščino – v zadnjih dveh jezikih sicer v povratni obliki *počít si/počat' si*. Razširjenost pomenskega premika pri jezikih, ki so bili v stiku z nemščino, dodatno potrjuje hipotezo, da gre za možni vpliv nemškega jezika.

- (6) nem. *Was soll ich denn damit anfangen?*
 slvn. *Kaj naj s tem počnem?*
 polj. *Co mam z tym począć?*⁵
 češ. *Co si s tím mám počít?*
 slvk. *Čo si mám s tým počat'?*

Pri širokopomenskih glagolih, kot sta *delati* in *početi*, ki se uporabljajo tudi v oslavljenem pomenu, je med različnimi pomeni težko razlikovati, če jih obravnavamo brez širšega skladijskopomenskega okolja oz. zunaj posameznih konstrukcij. Zato bomo v nadaljevanju analizirali posamezne pomene in rabe glagolov prek klasifikacije zgradb, v katerih se lahko uporabljajo. Prednost tovrstnega pristopa je, kot bo razvidno iz nadaljevanja, tudi v tem, da kaže na medsebojno povezanost posameznih pomenov: pomeni so najpogosteje povezani, če se ubesedujejo v izrazno podobnih zgradbah.

Ruski glagol *делать/сделать* nam bo služil kot primerjalno izhodišče, na podlagi primerjave z njim bodo bolj razvidne značilnosti slovenskih glagolov in njihovih pomenov. Naj ponazorimo: zahvaljujoč kontekstom, v katerih se uporablja rus. *делать* in ki v slovenščini niso značilni za *delati/početi*, lahko orišemo meje rabe slovenskih omenjenih glagolov. In obratno, s pomočjo kontekstov, ki predvidevajo rabo *delati* in *početi* ter v ruščini izključujejo rabo *делать*, lahko izpostavimo posebne in obrobne pomene ter rabe danih glagolov.

V primerjava slovenskega *delati* in ruskih ustreznic smo že izpostavili osnovno razliko med dvema skladijskima pomenoma: a) 'delovati' z rus. ustreznico *работать* in b) 'opravljati, izdelovati', ki ustreza ruskemu *делать*. V osrednjem delu prispevka bomo analizirali različne rabe, ki se povezujejo s pomenom (b), ki je širši in kompleksnejši.

Pri klasifikaciji in opisu slovenskih in ruskih glagolov in zgradb se opiramo na korpusno gradivo, in sicer na zglede iz Gigafida 2.0 in iz Nacionalnega korpusa ruskega jezika (NKRJ). Pri opisu pomenov se opiramo tudi na obstoječe slovarske opredelitve iz druge dopolnjene in deloma prenovljene izdaje SSKJ2.

⁵ Ta raba je sicer v poljščini časovno zaznamovana v smislu zastarelosti.

Konteksti, v katerih bodo obravnavani glagoli delovanja in dejavnosti, so razdeljeni na tri osnovne skupine zgradb. Vsaki skupini je posvečeno eno podpoglavje: prvo podpoglavje obravnava zgradbe, pri katerih ima glagol delovanja in dejavnosti konkretni pomen, drugo podpoglavje je namenjeno opisu zgradb, pri katerih glagoli dejavnosti izgubljajo leksikalni pomen in postajajo deli slovničnih zgradb, v tretjem delu so izpostavljene rabe, pri katerih so obravnavani glagoli še bolj pomensko oslavljeni in so vključeni v ustaljene besedne zveze.

2.1 Zgradbe z glagoli dejavnosti v konkretnem pomenu

Tako v slovenščini kot v ruščini se glagol 'delati' uporablja v zvezah s tožilniškim premim predmetom, ki označuje izdelek oz. konkreten rezultat potekajoče dejavnosti. Glagol *delati* z vidskim parom *narediti* in njuni ruski ustreznici *делать/сделать* imajo v teh primerih pomen 'izdelovati, ustvarjati, proizvajati'.

- (7) slvn. *Zelo spontano sem začela delati figurice v obliki pošastk.*
 rušč. *Я очень спонтанно начала делать фигурки в виде монстриков.*

Pomenljivo je, da zgradbe z *delati* v pomenu 'izdelovati, ustvarjati' tako v slovenščini kot v ruščini po korpusnem gradivu niso najpogostejše, vendar jih izpostavljamo na prvem mestu, ker so v naboru obravnavanih zgradb najbližje izhodiščnemu pomenu.

Jezika se glede združljivosti glagola 'delati' s samostalniki, ki označujejo konkretne predmete, razlikujeta, npr. v ruščini se za označevanje gradnje zgradb in stavb (8) namesto glagola *сделать* uporablja glagol z bolj specializiranim pomenom, oz. *строить* 'graditi'.⁶

- (8) slvn. *Na vrtu moževih staršev sva naredila hišo.*
 rušč. *Во дворе родителей мужа мы построили дом.*

V zgradbah s pomenom 'izdelovati, ustvarjati, proizvajati' je v slovenščini v rabi vidski par *delati* - *narediti*, neustrezna pa je raba glagola *početi*, npr. **početi figurice/sendvič/hišo*.

Ogledali si bomo nekaj primerov, kjer se v podobnih zgradbah poleg konkretnega rezultata pojavljajo še drugi udeleženci ali okoliščine, ki lahko zapolnjujejo vezljiva mesta celotne glagolske zveze z nepolnopomenskim *delati*, npr. *delati luknje*, ki v nadaljevanju predvideva še eno vezljivo mesto.

2.1.1 Delati + Sam_{ACC [rezultat]} + v/na Sam_{LOC [mesto]} ali Sam_{ACC [cilj]}

V dani zgradbi se v vlogi konkretnega materialnega rezultata lahko pojavlja tudi odprtina (npr. luknja, jamica, razpoka, zareza), ki nastaja zaradi spremembe površine,

⁶ Če govorimo o zvezah *delati* s predmetnimi samostalniki, ki označujejo stavbe in zgradbe, se v NK RJ edino pojavljajo zveze s prebivališči majhnih živali, npr. *сделать домик для скворцов* 'narediti hiško za kose'.

na katero je usmerjeno dejanje. V tem primeru je površina lahko zamišljena kot mesto ali cilj (Апресян 2017).

V slovenščini je površina ubesedena z mestnikom (9) ali tožilnikom (10), v ruščini pa je v teh zgradbah, kot je razvidno iz ruskih ustreznic (9, 10), površina označena izključno z mestnikom.

- (9) slvn. *Ugotovili so tudi, kako bi z vročo iglo naredili luknjo*_{ACC} *v plastenki*_{LOC}.
 rušč. *Они также поняли, как горячей иглой сделать отверстие*_{ACC} *в бутылке*_{LOC}.
- (10) slvn. *Uspelo mu je narediti luknjo*_{ACC} *v zidu*_{ACC}.
 rušč. *Ему удалось сделать отверстие*_{ACC} *в стене*_{LOC}.

Če v isti zgradbi namesto *delati* uporabimo glagol s ciljno pomensko sestavino, npr. *vrtati* [*luknja v steno/steni*], v korpusnem gradivu prevladuje označevanje površine s tožilnikom, prim. razpredelnica 1. Lahko sklepamo, da je zveza z *delati* manj specializirana in lahko ohranja pomensko enostavnejši vezljivostni obrazec (*luknja v steni*_{LOC} > *narediti luknjo v steni*_{LOC}), pri katerem je površina označena kot mesto, ali pa posnema vezljivostne obrazce specializiranih glagolov, ki, kot *vrtati*, označujejo ciljno spreminjanje površine.

Razpredelnica 1: Pogostost pojavitev s tožilnikom in mestnikom v zgradbi *delati/narediti luknjo v + Sam* (v stičnem položaju) v korpusu Gigafida-2.0 (dostop prek SketchEngine).

	v Sam _{ACC}	v Sam _{LOC}
<i>Delati / narediti luknjo</i>	73	70
<i>Vrtati luknjo</i>	60	3

2.1.2 *Delati + Sam*_{ACC} [rezultat] + *iz + Sam*_{GEN} [material ali vir]

V osnovnem pomenu zgradbe s pomenom 'ustvarjanje novega materialnega predmeta [X] iz [Y]'⁷ rodilniška predložna zveza označuje material ali snov, iz katere je predmet [X] ustvarjen (11).

- (11) slvn. *V delavnicah so skupaj delali punčke iz cunj.*
 rušč. *На мастер-классах делали кукол из тряпок* (тряпичных кукол).

Pomenska vloga materiala združuje v podobnih primerih vlogo sredstva, uporabljenega za ustvarjanje predmeta [X], in lastnost ustvarjenega rezultata, *narediti posodo iz gline* = *narediti glineno posodo*.

⁷ Način označevanja udeležencev s simboli [X] in [Y] uporabljamo po tradiciji Moskovske semantične šole, npr. Ю. Д. Апресян 1995, in skladno z načeli zgradbene slovnice, npr. Kay, Fillmore 1999.

Če ima samostalnik znotraj predložne zveze z *iz/iz* predmetni pomen oz. če se [Y] nanaša na konkretni posamezni predmet, ima ta samostalnik vlogo vira/izhodišča. To vpliva na pomen celotne zgradbe, ki v tem primeru ne označuje ustvarjanja novega predmeta, temveč pridobi pomen spreminjanja/preoblikovanja predmeta [Y] v [X]. Osnovni primeri spreminjanja konkretnega predmeta v drug konkretni predmeti so lahko naslednji:

a) določiti predmetu [Y] obliko [X], npr. zviti/zložiti [Y] v [X]:

- (12) slvn. *Najprej naredimo zvitke_[X] iz časopisa_[Y] iz njih trikotnike, potem pa jih zlepimo skupaj v piramido.*
 rušč. *Сначала делаем из газеты_[Y] трубочки_[X] из них – треугольники, а потом склеиваем их вместе в пирамиду.*

b) spremeniti funkcijo predmeta [Y] v [X] ali uporabiti [Y] kot [X]:

- (13) slvn. *Takrat so moški naredili nosila_[X] iz lestve_[Y] porodnico položili in jo odnesli dober kilometer do rešilnega avtomobila.*
 rušč. *В тот раз мужчины сделали из стремянки_[Y] носилки_[X] положили роженницу и несли ее добрый километр до машины скорой помощи.*

c) spremeniti obliko in funkcijo predmeta [Y], tako da preneha biti [Y] in postane [X] (prim. sopomensko zgradbo *spremeniti* [Y] v [X]):

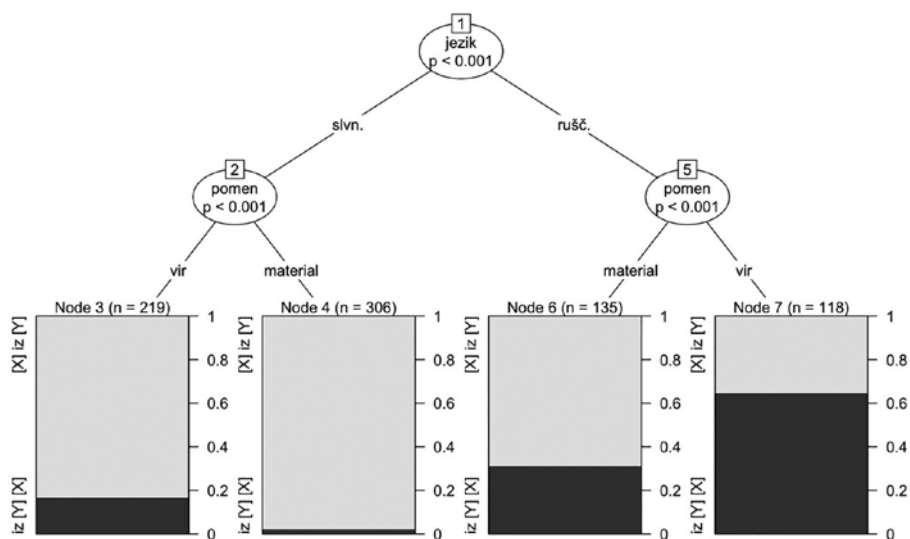
- (14) slvn. *Voda pogasi ogenj, ogenj naredi iz vode_[Y] paro_[X]*
 rušč. *Вода тушит огонь, огонь делает из воды_[Y] пар_[X]*

V ruskem jeziku se pomenska razlika med 'ustvariti predmet [X] iz [Y]' in 'spremeniti predmet [Y] v [X]' ne kaže samo v tem, da ima vsaka izmed pomenskih rab svoje posebne sopomenke, temveč so posebnosti tudi v besednem redu.

Glede na gradivo iz NKRJ je v ruščini predložna zveza z *iz/iz* pogostejše na prvem mestu, če ima zgradba pomen 'spreminjanja vira', kot je v zgledih 12–14 (glej sliko 1, vozlišče 7), kar se ujema z nezaznamovano členitvijo po aktualnosti, pri kateri je tema na prvem mestu. Ko pa se izraža 'ustvarjanje predmeta iz materiala', je besedna stava obratna: najprej je ubeseden rezultat in šele potem material (glej sliko 1, vozlišče 6).

V slovenščini pa je po korpusnem gradivu stava *delati/narediti iz* [Y] [X] precej redkejša kot v ruščini: v *Gigafida 2.0* je zgoj 42 zgledov rabe te stave v konkretnem pomenu, medtem ko je za obratno stavo značilna veliko večja pogostost (482 zgledov s konkretnim pomenom). Toda pri redkejši stavi *delati/narediti iz* [Y] [X], prav tako kot v ruščini, prevladuje pomen spreminjanja vira.

Opisana razlika se je potrdila kot pomembna tudi pri analizi kavzativnih zgradb z oslajenim, nekonkretnim pomenom (glej v nadaljevanju 2.2.4).

Slika 1: Distribucija pojavitev zgradb s stavama *delati* iz [X] [Y] in *delati* [Y] iz [X] glede na jezik in pomen (na podlagi ročnega označevanja pojavitev iz Gigafide 2.0 in NKJRJ).

2.2 Zgradbe z glagoli dejavnosti v oslabljenem pomenu

V nadaljevanju prispevka so izpostavljene zgradbe, kjer se glagol *delati* oddaljuje od prvotnega leksikalnega pomena (delovanja ali ustvarjanja rezultata) in pridobiva nove slovnične pomene. Med temi primeri izpostavljamo štiri glavne povedkove rabe:

- rabo 'delati' v vprašalnih in oziralnih zgradbah;
- anaforično rabo 'delati' s kazalnim zaimkom;
- rabo 'delati' s celostnimi zaimki, v nereferenčnih kontekstih, ki lahko označujejo več različnih dejavnosti;
- rabo 'delati', ki označuje pripisovanje lastnosti predmetu ali osebi.

2.2.1 *Kaj delaš?* Deiktična raba v vprašalnih zgradbah

Deiktična raba glagolov 'delati' z vprašalnim zaimkom *kaj* je navadoma povezana s trenutkom upovedovanja, npr. *Kaj delaš? Что ты делаешь?* ali z drugim časovnim izhodiščem, izraženim v nadrejenem povedku, npr. *Ni razumel, kaj dela. Он не понимал, что делаем.* Glagol *delati* se lahko v tem primeru nanaša na različne dejavnosti, ki se po navadi odvijajo v navzočnosti upovedovalca ali glavnega udeleženca.

Iz zgradb tipa *Kaj delaš?* je izpeljana zgradba z vprašalnim zaimkom in izraženim krajevnim določilom (npr. *tukaj, na hodniku*), pri kateri prihaja do pomenskega premika. V slovenskem in ruskem zgledu (15) se vprašanje *kaj* ne nanaša na predmet delovanja

(*delati kaj*) temveč na razlog navzočnosti udeleženca v prostoru in trenutku upovedovanja (prim. isto zgradbo z glagolom *do* v angleščini, opisano v Kay, Fillmore 1999).

- (15) slvn. *Kaj delaš tukaj / na hodniku?* = 'Zakaj si tukaj / na hodniku?'
 rušč. *Что ты тут делаешь / Что ты делаешь в коридоре?* = 'Почему ты (сидишь) в коридоре?'

Nevtralizacija osnovnega pomena glagola *delati*, ki se nanaša na zavedno dejavnost, je v tej zgradbi posebej razvidna v zgledih, kjer se glavni udeleženec nanaša na neživo: glagol delovanja prehaja v glagol obstajanja.

Toda zgledi takšne rabe so v korpusnem gradivu v obeh jezikih redki: v časopisnem korpusu NKRJ smo našli zgolj en primer rabe z neživim predmetom (16), v slovenskem korpusu Gigafida 2.0 pa se pojavljajo zgolj trije primeri takšne rabe.

- (16) rušč. *Что здесь делает машинка для стрижки?*
 slvn. *Kaj dela tukaj ta stroj za striženje?*

Potrebno je dodati, da se tako v izhodiščni zgradbi *Kaj delaš?* kot v bolj idiomatični zgradbi s krajevnim določilom poleg glagola *delati* lahko uporablja tudi *početi*. Korpusna statistika kaže, da je raba glagola *početi* v obeh zgradbah pogostejša:

Razpredelnica 2: Primerjava pogostosti korpusnih pojavitev z glagoloma *delati* in *početi* v deiktivnih zgradbah.

	<i>delati</i>	<i>početi</i>
<i>Kaj + V</i>	7 580	12 522
<i>Kaj + tukaj + V</i>	136	187
Splošno število pojavitev glagola v korpusu	449 544	135 509

2.2.2 Zgradbe z anaforičnimi zaimki

Ko se v vlogi premege predmeta ob glagolu *delati* uporablja kazalni zaimek *to*, zveza glagola *delati* in zaimka pridobiva anaforično funkcijo: nanaša se namreč na prej omenjeno situacijo:

- (17) slvn. – *Torej ste še prav pred kratkim [golobe krmili]_i? – Saj [to delam]_i vsak dan.*
 rušč. – *То есть вы еще совсем недавно кормили голубей? – Так я это делаю каждый день.*

V teh zgradbah glagol 'delati' na izrazni ravni ohranja svojo premoprehodnost, čeprav se lahko nanaša tudi na situacije, izražene z neprehodnimi glagoli:

- (18) slvn. [Tecite <...>, vozite se s kolesom, plavajte v topli vodi]_i. [To delajte]_i
vsak dan vsaj deset minut.
rušč. [Бегайте <...>, ездите на велосипеде, плавайте в теплой воде]_i.
[Делайте это]_i каждый день хотя бы по десять минут.

Pri rabi te zgradbe je potrebno omeniti omejitve, povezane s tipi situacij, na katere se nanaša anaforična zveza *to delati*. Prototipični povedki, ki jih zamenjuje zveza *to delati*, označujejo vršilska (agentivna) dejanja. Zgradba se torej ne more nanašati na stanjske ali nekontrolirane dogodkovne situacije, npr. s povedki, kot so *roditi se*, *umirati*, *zboleti*, *spati*. Iz tega sledi tudi, da se v vlogi osnovnega udeleženca praviloma ne pojavljajo neživi nanosniki ali pojavi, npr. *sonce*:

- (19) slvn. Я специально расположил аквариум у окна, чтобы [туда **попало** солнце]_i. [Когда это случается]_i / *Когда оно это **делает**, вся моя комната наполняется <...> сиянием.
rušč. Namerno sem postavil akvarij pri oknu, da bi [nanj **svetilo sonce**]_i. [Ko se **to zgodi**]_i / *ko to dela, se celotna moja soba napolni <...> s sijem.

Kot je razvidno iz zgleda (19), se za nežive predmete, ubesedene v srednjem spolu, namesto anaforične zgradbe *to delati* v slovenščini in ruščini uporabljajo podobne zgradbe z neprehodnimi glagoli dogajanja, pri katerih anaforični zaimek nastopa v vlogi osebk, in ne predmeta, prim. slvn. *To se zgodi* (*to* = osebek) vs. [X] *to dela* (*to* = predmet). Vse to kaže, da se v anaforični zgradbi *to delati*, kjer ima *to* vlogo predmeta, ohranja izhodiščna vršilskost pomena *delati*.

V anaforični zgradbi je glagol *delati* zamenljiv z glagolom *početi*. Iz spodnje razpredelnice, ki izhaja iz korpusa *Gigafida 2.0*, je očitno, da raba *početi* v anaforičnih zgradbah ni najpogostejša raba tega glagola.

Razpredelnica 3: Primerjava pogostosti korpusnih pojavitev z glagoloma *delati* in *početi* v anaforični zgradbi.

	<i>delati</i>	<i>početi</i>
<i>to</i> + <i>delati/početi</i>	23 332	5 097
Splošno število pojavitev glagola v korpusu	449 544	135 509

2.2.3 Zgradbe z nedoločnimi in celostnimi zaimki

V naslednjo skupino uvrščamo različne zgradbe, pri katerih v vlogi premege predmeta ob glagolu *delati* nastopajo nedoločni zaimki (20), npr. *nekaj*, *marsikaj*, vprašalni

zaimек *kaj* v naklonskih kontekstih (21), celostni zaimек *vse* (22) in količinski prislovni izrazi (23), npr. *veliko, malo* in *nič*.

- (20) slvn. *Vedno nekaj delam.*
 rušč. *Я постоянно что-нибудь делаю.*
- (21) slvn. *Kaj naj naredim?*
 rušč. *Что мне делать?*
- (22) slvn. *Zdaj vse dela za to, da bi se čim prej vrnil.*
 rušč. *Сейчас он всё делает для того, чтобы как можно скорее вернуться*
- (23) slvn. *Prepričan sem, da bomo veliko naredili skupaj.*
 rušč. *Я уверен, что мы многое сделаем вместе.*

Skupna značilnost naštetih zgradb z *delati* je, da vključujejo posplošeni pomen, ki lahko združuje več različnih nedoločenih dejavnosti. V nasprotju z anaforičnimi zgradbami se te zgradbe praviloma ne nanašajo na predhodno omenjeno situacijo. V nasprotju z deiktičnimi zgradbami z vprašalnim zaimkom, kot je *Kaj zdaj delaš?*, se obravnavane zgradbe ne nanašajo na konkretno dejanje.

Poseben pomen ima zgradba *narediti nekaj* z [X], ki lahko vključuje nedoločni zaimек *nekaj* ali vprašalni zaimек *kaj* in izraža dva pomena:

- a) povzročati udeležencu [X] poškodbo ali ga uničiti:
- (2) slvn. *Poglej, kaj si naredil z mojo stranko_[X]!*
 rušč. *Посмотри, что ты сделал с моим клиентом_[X]!*
- b) izboljšati problematično situacijo [X]:
- (25) slvn. *Da je treba nekaj narediti z delovno zakonodajo, je jasno.*
 rušč. *Понятно, что надо что-то делать с трудовым законодательством.*

Za obe zgradbi (24–25) sta namreč navzoči pomenski sestavini negativne ocene in negativnega delovanja.

V (a) aktivni udeleženec izvaja negativno dejanje nad oškodovancem, pri čemer gre najpogosteje za faktične situacije (tiste, ki so se že zgodile ali potekajo). Negativna ocena je pri tej rabi usmerjena na vršilca. V (b) se negativna ocena nanaša na opisano problematično situacijo, kar pomeni, da jo je potrebno spremeniti. Zato ta raba vključuje obveznostno/deontično naklonskost.⁸

Raba glagola *početi* je značilna samo za kontekst (a), npr. *Kaj si z njo počel, popolnoma je uničena*, in ne za kontekst (b), v sklepnem delu bomo podrobneje predstavili razloge za to omejitev.

⁸ Za podrobnejšo analizo podobnih primerov polisemije zgradb z oškodovancem glej Rahilina, Reznikova 2021.

2.2.4 Kavzativne zgradbe

2.2.4.1 Pripisovanje udeležencu določene vloge: *narediti iz Sam*_{GEN} *Sam*_{ACC [vloga]} in *narediti Sam*_{ACC} *za Sam*_{ACC [vloga]}

V 2.1.2 je bila obravnavana večpomenskost zgradbe *delati [X] iz [Y]* v rabi s konkretnimi neživimi nanosniki. V kontekstu, kjer se v predmetni vlogi pojavljajo živi udeleženci (glej 26–27), ima zgradba v obeh jezikih dva možna pomena, pri katerem udeleženec [Y] bodisi pridobiva novo vlogo/lastnost (26) bodisi je predstavljen z lastnostjo, ki je v resnici nima (27).

- (26) slvn. *Pametna snaha zna narediti iz tašče*_[Y] *zaveznico*_[X]
rušč. *Умная невестка умеет сделать из тещи*_[Y] *союзницу*_[X]
- (27) rušč. *И не делайте, не делайте из человека загадку, не делайте из него великана, прошу вас!*
slvn. *Ne delajte, ne delajte iz človeka uganke, ne delajte iz njega velikana, prosim.*

Domnevamo, da sta oba pomena metaforično izpeljana iz pomena spreminjanja vira. Besedna stava v ruski kavzativni zgradbi *делать из [Y] [X]* spominja namreč na stavo pri zgradbi, ki označuje spreminjanje vira. Obraten besedni red *делать [X] из [Y]* je vprašljiv, npr. ^{??}*делать союзницу из тещи*. Toda v kavzativni zgradbi pomen-ska vloga [Y], v nasprotju z zgradbo, ki označuje spreminjanje vira, ne označuje vira, temveč prizadetega udeleženca.

V obeh jezikih obstajata zgradbi, ki sta pomensko podobni *delati [X] iz [Y]* in se tudi nanašata na pripisovanje vloge. V ruščini je pogosta zgradba z orodniškim določilom *делать [X]_{ACC} [Y]_{INS}*:

- (28) rušč. *Эта монография сделала его*_{ACC} *профессором*_{INS}.
slvn. Zaradi te monografije je postal profesor. / Ta monografija ga je naredila za profesorja.

Ruska zgradba z orodniškim določilom se razlikuje od zgradbe *сделать из [Y] [X]* po tem, da obvezno pomensko vključuje dejansko spremembo. Če glavni udeleženec samo pripisuje [Y] določene lastnosti [X], ki jih [Y] v resnici lahko nima, se v ruščini zgradba z orodnikom ne uporablja. To se jasno kaže v zgledu (29), kjer je naslovnik junakinji [Y] pripisal vlogo lahke ženske, ki je ta v resnici nima; orodniška raba bi v tem primeru pomenila, da je junakinja španskega naroda dejansko postala lahka ženska.

- (29) rušč. *Вы сделали из героини*_{GEN} *испанского народа женщину*_{ACC} *лёгкого поведения / сделали героиню*_{ACC} *испанского народа женщиной*_{INS} *легкого поведения.*
slvn. *Predstavili ste junakinjo španskega naroda kot lahko žensko / naredili ste junakinjo španskega naroda za lahko žensko.*

Za slovenščino pa je značilna kavzativna zgradba *delati/narediti [Y] za [X]* (30). Ta zgradba je glede na *delati/narediti iz [X] [Y]* redkejša in stilistično zaznamovana, tako kot ruska zgradba z orodnikom implicira obvezno spremembo udeleženca [X].

- (30) slvn. *Bogovi so naredili Minosa za sodnika mrtvih.*
 rušč. *Боги сделали Миноса судьей мертвых.*

2.2.4.2 Pripisovanje udeležencu določene lastnosti: delati/narediti Sam_{ACC} Prid_{ACC}

V obeh jezikih so v rabi kavzativne zgradbe z glagolom 'delati' in pridevniki, ki označujejo pripisovalno lastnost, v ruščini je pridevniško določilo izraženo z brezpredložnim orodnikom, v slovenščini pa z brezpredložnim tožilnikom (31).

- (31) slvn. *Stiska naredi človeka iznajdljivega.*
 rušč. *Нужда делает человека находчивым.*

Tako v slovenščini kot v ruščini v vlogi udeleženca, ki označuje povzročitelja spremembe, prevladujejo neživi osebki, v vlogi prizadetega pa so v rabi tako živi najpogostejše človeški udeleženci (32) kot predmeti in pojavi (33).

- (32) slvn. *Olimpijska zmaga te naredi nesmrtnega.*
 rušč. *Олимпийская победа делает тебя бессмертным.*
- (33) slvn. *Najboljša kozmetika je kozmetika, ki naredi kožo sijajočo.*
 rušč. *Лучшая косметика – та, которая делает кожу сияющей.*

Pomenljivo je, da tudi če v vlogi osebka-povzročitelja nastopa človeški udeleženec, ta najpogosteje nima vloge aktivnega vršilca. Tako je v zgledu (34) pogoj, da je lokal poseben, to da so ljudje v njem navzoči, glagol *narediti* pa v tem primeru ne označuje človeškega zavednega dejanja:

- (34) slvn. *Sicer pa je lokal preprost. Ljudje ga naredijo posebnega.*
 rušč. *Вообще-то само заведение обыкновенное. Особным его делают люди.*

Ker imajo tovrstne zgradbe pomen spreminjanja, je lastnost pogosto izražena s pridevnikom v primerniški obliki:

- (35) slvn. *Novi postopki popravljanja in preverjanja so naredili Wikipedijo verodostojnejšo.*
 rušč. *Новый порядок правки и проверки сделал Википедию надежнее.*

Razlika v rabi takšnih zgradb v dveh jezikih je, da se v slovenščini pogosteje kot v ruščini v vlogi pripisovalne lastnosti uporabljajo pridevniki, ki označujejo časna stanja, npr. *ljubosumen*, *žalosten*, *vesel*, *zadovoljen*, za ruščino pa raba takšnih pridevnikov ni značilna, zato v ruski ustreznici slovenskega zgleda (36) ne moremo uporabiti pridevnika *грустный* 'žalosten'.

- (36) slvn. *Nočem več peti žalostni pesmi. Naredijo me žalostnega.*
 rušč. *Не хочу больше петь грустные песни. Мне от них становится / делается грустно / *Они делают меня грустным.*

Naj omenimo, da prav kavzativni pomen vpliva, da imajo ruske zgradbe s povratnim glagolom *делаться/сделаться* z orodniškim pridevniškim ali samostalniškim določilom (Sam_{INS} / Prid_{INS}) pomen postajanja, pridobivanja lastnosti:⁹

- (37) rušč. *Ужасно, что тогда вся прожитая жизнь делается бессмысленной.*
slvn. *Grozno je, da potem vse dotedanje življenje postane nesmiselno.*

V slovenskem jeziku ima izrazno podobna zgradba s povratnim glagolom *delati/narediti se*¹⁰ in pridevniškim (38) ali samostalniškim (39) določilom v tožilniku drugačen pomen: ne označuje postajanja temveč pretvarjanje, prim. opredelitev v SSKJ2: 'kazati določeno stanje, ki v resnici ne obstaja'.

- (38) slvn. *Delal sem se bolnega / da sem bolan, čeprav sem samo šprical pouk.*
rušč. *Я делал вид, что болен, хотя на самом деле просто прогуливал учебу.*

- (39) slvn. [...] *kadar je bil kdo zraven, sem se delal junaka.*
rušč. [...] *когда кто-то был рядом, строил из себя храбреца.*

Za slovensko zgradbo *delati se* Sam_{ACC}/Prid_{ACC} je torej značilna pomenska sestavina navideznosti, ki smo jo sicer omenili pri razlikovanju med rusko zgradbo *делать из* Sam_{GEN} Sam_{ACC}, ki lahko vključuje navideznost, in *делать* Sam_{ACC} Prid_{INS}, ki tovrstno sestavino izključuje (gl. 2.2.4.1).

Tisti, ki se v slovenski zgradbi *delati se* Sam_{ACC}/Prid_{ACC} pretvarja, je izključno živi udeleženec, njegovo delovanje je izključno zavedno in intencionalno. Tudi po tem se slovenska povratna zgradba razlikuje od ruske *делаться* Sam_{INS}/Prid_{INS}, pri kateri je osebek lahko tudi neživi udeleženec.

Neživi udeleženec je značilen za drugo slovensko zgradbo s povratnim glagolom *delati se*, ki sicer ne vključuje pridevniškega ali samostalniškega določila in ima pomen 'biti v stanju nastajanja' (glej opredelitev v SSKJ2). V vlogi glavnega udeleženca so praviloma naravni, npr. (npr. *dnevni čas, vreme*) ali drugi nekontrolirani stihijski pojavi (npr. *vrsta, bolezen*), kar pomeni, da so v rabi ob tretjeosebni obliki povedka:

- (40) slvn. *Ura je pozna. Dela se noč.*
rušč. *Время позднее. Наступает ночь.*
- (41) slvn. *Ko se ljudje pozabijo utakniti od mize, se naredi vrsta.*
rušč. *Когда люди забывают отойти от стола, образуется очередь.*

Kot je razvidno iz zgledov (40) in (41), se rus. *делаться* v pomenu nastajanja ne uporablja. V ustreznih se pojavljajo pomensko specializirani glagoli, ki so najpogosteje kolokacijsko povezani z izbiro samostalnika, npr. *наступает ночь/день/темнота* 'nastane noč/dan/tema' vs. *образуется очередь/пузырь/лед* 'dela se (dobesedno: oblikuje se) vrsta/mehur/led'.

⁹ Ni izključeno, da je ta zgradba v ruščini nastala pod vplivom kalkiranja francoske zgradbe *se faire* + Adj, npr., *Il se fit attentif*. 'Postal je pozoren.'

¹⁰ Naj omenimo, da glagol *početi* ne pozna povratne oblike.

Potrebno je poudariti, da je raba povratnega *delati se* v pomenu nastajanja v slovenščini kolokacijsko omejena in povezana z ustaljenimi zvezami.

Raba ustaljenih zvez z glagolom *delati* bo predstavljena v nadaljevanju prispevka.

2.3 Ustaljene besedne zveze z glagoli delovanja in dejavnosti

Korpusna statistika kaže, da se glagoli delovanja in dejavnosti tako v slovenščini kot v ruščini zelo pogosto uporabljajo prehodno v zvezah z nepredmetnimi samostalniki. V tem primeru gre za ustaljene besedne zveze, pri katerih prihaja do slabljenja prvotnega pomena delovanja.

Tovrstne besedne zveze z oslabljenim pomenom Mel'čuk in Žolkovski opisujeta s pomočjo posebnih leksičnih funkcij, pri čemer opozarjata, da se izražanje leksičnih funkcij, ki so sicer pomensko univerzalne, razlikuje od jezika do jezika (Mel'čuk 1984). Gradivo obeh referenčnih korpusov – Gigafide 2.0 in Nacionalnega korpusa ruskega jezika – to dodatno potrjuje. Med tovrstnimi najpogostejšimi ustaljenimi zvezami z *delati/narediti* in *делать/сделать* smo poskusili izločiti pomenske skupine besedja, ki se v teh zvezah uporabljajo.

Korpusna statistika kaže, da se v obeh jezikih 'delati' pogosto uporablja za označevanja potekajočega delovanja, ki označuje **negativno ocenjeno obnašanje**:

- (42) slvn. *delati neumnosti/svinjarije/hude reči*
 rušč. *делать глупости/гадости/плохие вещи*

V tem kontekstu, ki označuje negativno ocenjeno dejanje brez notranje meje, je glagol *delati* zamenljiv s *početi*.

V slovenščini je pogostejša kot v ruščini raba *narediti* ob samostalniki, ki najpogosteje označujejo telično **negativno ocenjeno dejanje**, v ruskih ustreznica je v rabi glagol *совершить*:¹¹

- (43) slvn. *narediti samomor/zločin/prekršek*
 rušč. *совершить самоубийство/преступление/правонарушение*

Slovenščina se od ruščine razlikuje tudi po skupini ustaljenih zvez z *delati*, ki označuje **povzročanje negativne situacije**. Gre za izrazito idiomatične zveze, kar kaže, da se v ruskih ustreznica v rabi zveze z različnimi glagoli, med njimi ob predmetu problem tudi glagol ustvarjanja *создать* 'ustvariti'.

- (44) slvn. *delati/narediti škodo/sramoto/težavo/škandal*.
 rušč. *нанести вред/опозорить/создать проблему/устроить скандал*

¹¹ Naj omenimo, da se ob glagolu *narediti* v teh zvezah v slovenščini uporablja tudi glagol *storiti*, npr. *storiti samomor, zločin, prekršek*, ki je stilistično bolj zaznamovan kot *narediti* in ga zato v tem prispevku ne obravnavamo.

Skupina zvez z *delati*, ki se pojavlja v obeh jezikih, je povezana z **ustvarjanjem nepredmetnega dela** ali z organiziranjem dogodka.

- (45) slvn. *delati/narediti film, reklamo, glasbo, oddajo, intervju, predstavo, posnetek, festival*
rušč. *делать/сделать фильм, рекламу, музыку, передачу, интервью, спектакль, видео- или аудиозапись, фестиваль*

Telične zveze glagola *narediti, сделать* s samostalniškimi predmeti se lahko v obeh jezikih nanašajo na izsek, ki je zajet znotraj potekajočega procesa, oz. **kvant določenega dejanja**:

- (46) slvn. *narediti korak/požirek/potezo*
rušč. *сделать шаг/глоток/ход*

Do največjih razlik med dvema jezikoma prihaja pri dveh skupinah, pri katerih je prva značilna za slovenščino, druga pa za ruščino. V slovenščini se glagol *delati* uporablja ob samostalnikih, ki izražajo **opravljanje določene naloge**. Za ruščino je ta raba značilna samo ob samostalnikih s pomenom 'projekt' in 'raziskava', ki vključujeta ustvarjanje novega rezultata in se s tem približujeta skupini, ki označuje ustvarjanje nepredmetnega dela.

- (47) slvn. *delati izpit/ test/ doktorat/ magisterij/ projekt/ raziskavo*
rušč. *сдавать экзамен, проходить тест, учиться в магистратуре, делать проект, исследование*

Posebnost ruščine je, da se *делать/сделать* pojavlja v zvezah s samostalniki, ki označujejo **govorna dejanja**, v slovenskih ustreznica pa sta v rabi glagola *dati* in *imeti*¹² ter bolj specializirani glagoli.

- (48) rušč. *сделать заявление/предложение/оговорку/замечание*
slvn. *dati izjavo / podati predlog; zaprositi / imeti pomislek / imeti opombo / opomniti koga*

Razlike pri družljivosti se kažejo prav tako pri **pojmovnih samostalnikih**, ki jih je težko razvrstiti po skupinah. Med slovenskimi pojavitvami sta v korpusu med najpogostejšimi ustaljenimi zvezami zgradbi s samostalnikoma *vtis* in *družba*.

- (49) slvn. *delati vtis, delati družbo*
rušč. *производить впечатление, составить компанию*

3 Sklepni del

Obravnane zgradbe z glagoli delovanja in dejavnosti so navedene v razpredelnici 4.

¹² Pomenljivo je, da A. V. Muha povezuje glagol *delati* z glagoloma *dati* in *imeti*, ki ju prav tako vključuje med glagolske primitive (Muha 2013: 37).

Razpredelnica 4: Pregledna razpredelnica z glagoli delovanja in dejavnosti v različnih zgradbah (vira sta Gigafida 2.0 in NKRJ).

Tip zgradbe	Zgradba	<i>delati</i>	<i>narediti</i>	<i>početi</i>	<i>делать</i>	<i>сделать</i>	
s konkretnim pomenom	nepremoprehodna raba ('delovati')	+	–	–	–	–	
	<i>delati</i> Sam _{ACC} v/ <i>na</i> Sam _{GEN} [mesto ali cilj]	+	+	–	+	+	
	<i>delati</i> Sam _{ACC} <i>iz</i> Sam _{GEN} [material ali vir]	+	+	–	+	+	
z oslajenim pomenom	deiktične	<i>Kaj delaš?</i>	+	–	+	+	–
		<i>Kaj dela</i> + [mesto] + Sam _{NOM} ? (vzrok nahajanja)	+	–	+	+	–
	anaforične	z anaforičnimi zaimki	+	+	+	+	+
		z nedoločnimi in celostnimi zaimki	+	+	+	+	+
	genericzne	<i>Kaj si naredil</i> z Sam _{INS} ?	+	+	+	–	+
		<i>Treba je nekaj delati</i> z Sam _{INS} .	+	+	–	+	+
		kavzativne	<i>narediti iz</i> Sam _{GEN} Sam _{ACC}	+	+	–	+
	<i>narediti</i> Sam _{ACC} <i>za</i> Sam _{ACC}		+	+	–	–	–
	<i>narediti</i> Sam _{ACC} Sam _{INS}		–	–	–	+	+
	<i>narediti</i> Sam _{ACC} Prid _{ACC/INS}		+	+	–	+	+
<i>narediti</i> Sam _{ACC} Prid _{COMP (ACC)}	+		+	–	+	+	
Ustaljene besedne zveze	negativno ocenjeno obnašanje	+	+	+	+	+	
	ustvarjanje nepredmetnega dela	+	+	–	+	+	
	kvant določenega dejanja	+	+	–	+	+	
	negativno ocenjeno dejanje	+	+	–	–	–	
	povzročanje negativne situacije	+	+	–	–	–	
	opravljanje določene naloge	+	+	–	–	–	
	govorna dejanja	–	–	–	–	+	

Izrazna podobnost nekaterih zgradb, navedenih v razpredelnici 4, kaže na njihovo motiviranost in pomensko povezanost. Kavzativna zgradba pripisovanja vloge (npr. *narediti iz tašče zaveznico*) je namreč tako izrazno kot pomensko povezana z zgradbo spreminjanja konkretnega predmeta (npr. *narediti zvitek iz časopisa*) in prek te zgradbe tudi z zgradbo izdelovanja konkretnih predmetov (npr. *narediti punčko iz cunj*). Po drugi strani pa ima slovenska kavzativna zgradba pripisovanja lastnosti *delati* Sam_{ACC} Prid_{ACC} (npr. *stiska dela človeka iznajdljivega*) skupne izrazne značilnosti z rabo povratnega glagola *delati se* V_{REF} Prid_{ACC} (npr. *delal sem se bolnega*): v obeh zgradbah prevladuje raba pridevniških določil.

Pomenska razlika med zgradbama – 'pripisovanje lastnosti' (Sam_{ACC} Prid_{ACC}) vs. 'pretvarjanje, da ima udeleženec lastnost' (V_{REF} Prid_{ACC}) – pa se odraža tudi v tem, da v prvi zgradbi v vlogi pripisovalca lastnosti prevladujejo neživi udeleženci, v drugi zgradbi s povratnim glagolom pa živi udeleženec (povratnost pri tej zgradbi izraža sovpadanje tistega, ki se pretvarja oz. pripisuje lastnost, in tistim, ki mu je lastnost pripisana).

Na podlagi obravnave zgradb smo izpostavili naslednje pomenske sestavine, ki so značilne za posamezne glagole delovanja in omogočajo njihovo razlikovanje:

- a) **vršilskost**, ki je povezana z izhodišnim pomenom delovanja in je značilna predvsem za konkretne pomene 'delovati, izdelovati konkretni predmet'. Visoka stopnja vršilskosti se ohranja tudi pri anaforični rabi (2.2.2). Vršilskost se lahko nevtralizira v kavzativnih zgradbah (glej 2.2.4.2);
- b) **pomen spreminjanja**, ki je značilen za rabo s predmeti s konkretno pojavnostjo (2.1.2), in se tudi pojavlja pri kavzativnih zgradbah (2.2.4);
- c) **pomen pretvarjanja**, pripisovanja navideznih ali nedejanskih lastnosti, ki se lahko pojavlja v kavzativnih zgradbah (2.2.4.1) in v zgradbi s povratnim glagolom *delati se* (2.2.4.2);
- d) **negativna ocena**, ki se lahko izraža v zgradbah, v katerih se glagol *delati* nanaša na nedoločeno dejanje: *Kaj si naredil z mojo stranko!* (2.2.3), *Kaj delaš tukaj?* (2.2.1), *delati neumnosti* (2.3). Naj omenimo, da se v teh treh kontekstih lahko uporablja glagol *početi*.

Ugotovili smo, da ima glagol *početi* nekonkretni pomen in se uporablja zgolj v slovnčnih zgradbah, natančneje v deiktični, anaforični in generični vlogi. Omejenost rabe glagola *početi* je povezana s tem, da glagol nima notranje meje (ni telični), kar se ujema z njegovim izhodišnim faznim pomenom, ki se je v sodobni slovenščini izgubil.

Glagoli delovanja in dejavnosti sodijo v osnovno besedje različnih jezikov. Ker so zelo širokopomenski, se na prvi pogled zdi, da je njihova raba povezana z univerzalnimi načeli in da so njihovi pomeni nerazgradljivi. Toda naš prispevek kaže, da se v rabi glagolov delovanja in dejavnosti že pri sorodnih jezikih kažejo tudi bistvene razlike. To dokazuje, da ti glagoli lahko pridobivajo dodatne pomenske sestavine, ki so odvisne od posameznega jezika. Iz tega izhaja, da je podroben slovarski opis in analiza posameznih pomenov glagolov delovanja pomembna tako za opis posameznih jezikov kot

za njihovo učenje. Pomembno je poudariti, da se pomenske sestavine lahko pojavljajo ali izgubljajo šele v posameznih zgradbah, zato je pri slovarskem opisu treba upoštevati tudi rabo v posameznih skladijskopomenskih kontekstih (prim. analizo posameznih vezljivostnih obrazcev v Žele 2011).

Čeprav se polje glagolov delovanja in dejavnosti kot eno izmed osrednjih plasti besedja zdi stabilno, je primer glagola *početi*, kalkiranega pod vplivom večpomenskosti nemškega *anfangen*, pokazal, da je tudi ta del besedja podvržen spremembam.

To je posebej značilno za ustaljene besedne zveze z oslavljenim pomenom, ki se lahko prevzemajo in kalkirajo iz drugih jezikov, npr. rus. *делать деньги*, kar je izpričano tudi v slovenskem *narediti denar*, je najverjetneje nastalo prek kalkiranja angleške zveze *to make money*.

VIRI IN LITERATURA

- Paul KAY, Charles J. FILLMORE, 1999: Grammatical constructions and linguistic generalizations: The What's X doing Y? construction. *Language* 75/1. 1–33.
- Gigafida 2.0*. Besedilni korpus slovenskega jezika. [Na spletu](#).
- Ekaterina V. RAKHILINA, Tatiana I. REZNIKOVA, 2021: Счастливые находки: Русский язык XIX века. [Ščastlivye nahodki: Russkij jazyk XIX veka.] *Von A wie Aspekt bis Z wie Zdvorilost: Ein Kaleidoskop der Slavistik für Tilman Berger zum 65. Geburtstag*. Ur. B. Brehmer, A. Gattnar, T. Perevozčikova, T. Berger. Tübingen Library Publishing. 289–96.
- Ekaterina V. RAKHILINA, Mladen UHLIK, 2020: Construction Grammar and Slavic. *Encyclopedia of Slavic Languages and Linguistics Online*. Ur. M. L. Greenberg. Brill. [Na spletu](#).
- Slovar slovenskega knjižnega jezika, druga, dopolnjena in deloma prenovljena izdaja*. [Na spletu](#).
- Ada VIDOVIČ-MUHA, 2013: *Slovensko leksikalno pomenoslovje*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Andreja ŽELE, 2008: *Vezljivostni slovar slovenskih glagolov*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Юрий Д. АПРЕСЯН, ²1995: *Лексическая семантика. Синонимические средства языка*. Москва: Языки русской культуры.
- [Jurij D. APRESJAN, ²1995: *Leksičeskaja semantika. Sinonimičeskie sredstva jazyka*. Moskva: Jazyki ruskoj kul'tury.]
- Валентина Ю. АПРЕСЯН, 2017: Двойные семантические роли в исходных и переносных значениях многозначных глаголов. *Вопросы Языкознания* 2. 7–32.
- [Valentina Ju. APRESJAN, 2017: Dvojnye semantičeskie roli v ishodnyh i perenosnyh značenijah mnogoznačnyh glagolov. *Voprosy Jazykoznanija* 2. 7–32.]
- Игорь А. МЕЛЬЧУК, 1984: Толково-комбинаторный словарь русского языка. *Russian Language Journal / Русский Язык* 38/129–30). 189–98.

[Igor A. MEL'ČUK, 1984: Tolkovo-kombinaronyj slovar' russkogo jazyka. *Russian Language Journal / Русский Язык* 38/129–30). 189–98.]

NKRJ = Национальный корпус русского языка (НКРЯ). [Nacional'nyj korpus russkogo jazyka (NKRJa).] [Na spletu](#).

РЕЗЮМЕ

Глаголы с семантикой 'делать' являются одними из самых центральных и частотных в языке. Эта семантика выглядит настолько общей, что значение таких глаголов может казаться нечленимым, а употребление – универсальным. Тем не менее, сравнение основных глаголов с семантикой 'делать' в словенском и русском языках обнаруживает различия в их употреблении. В статье при семантическом описании глаголов проводится анализ их употребления в следующих частотных конструкциях: (а) конструкции с семантикой физического создания или изменения материального объекта; (б) анафорические и дейктические конструкции; (в) каузативные конструкции; (г) устойчивые сочетания с абстрактными существительными, где 'делать' выступает в роли легкого глагола (лексические функции).

Исследованный материал показывает, что в определенных контекстах такие глаголы приобретают дополнительные семантические составляющие, которые могут различаться от языка к языку. Это подтверждает необходимость подробного словарного описания полисемии глаголов типа 'делать', в том числе для практических целей, таких как преподавание языка. Важно при этом, что некоторые семантические составляющие этих глаголов проявляются в одних конструкциях и нейтрализуются в других. В связи с этим подход, в котором значения лексической единицы исчисляются и описываются в контексте синтаксических структур, представляется для таких глаголов наиболее эффективным.